

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

השראת שכינה בישראל

(כותרת משנית : המספרים כ"ב, אלף ורובה ומשמעותם)

במדבר פרק ב' - (ב) איש על דגלו אתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו. (ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה ... (ה) והחנים עליו מטה יששכר ... (ז) מטה זבולן ... (י) דגל מחנה ראובן תימנה ... (י"ב) והחונם עליו מטה שמעון ... (י"ד) ומטה גד ... (י"ח) דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ... (כ) ועליו מטה מנשה ... (כ"ב) ומטה בנימן ... (כ"ה) דגל מחנה דן צפנה ... (כ"ז) והחנים עליו מטה אשר (כ"ט) ומטה נפתלי ...

במדבר פרק ג' - (י"ז) ויהיו אלה בני לוי בשמתם גרשון וקהת ומררי. (י"ח) ואלה שמות בני גרשון למשפחתם לבני ושמעי. (י"ט) ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל. (כ') ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי ... (ל"ח) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה, משה ואהרן ובניו ... (ל"ט) כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על פי ה' למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף.

כ"ב רבבות מלאכים

מדרש רבה (במדבר פרשה ב' פסקה ג') : "ד"א הביאני אל בית היין. בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר (תהלים ס"ח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן, והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר (שיר השירים ה', י"י) דגול מרבבה. כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים התחילו מתאווים לדגלים. אמרו - הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן. לכך נאמר (שם, ב', ד') הביאני אל בית היין - זה סיני, שנתנה בו התורה שנמשלה ביין (משלי ט). ושתו ביין מסכתי. הביאני אל בית היין - זה סיני. ודגלו עלי אהבה - אמרו אילולי הוא מגדיל עלי אהבה וכן הוא אומר נרננה בישועתך וגוי אמר להם הקב"ה - מה נתאוותם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם (תהלים כ', ו') ימלא ה' כל משאלותיך. מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאווי."

דגלים ומספרם - במדרש הנ"ל מובא, שבמעמד הר סיני ירד הקב"ה עם כ"ב רבבות של מלאכים שהיו עשויים דגלים דגלים. ובני ישראל גם התאוו לכך, וה' קיבל את בקשתם. וסידר אותם לפי דגלים כמו שכתוב בפסוק : "איש על דגלו באתת".

לא ברור לכמה קבוצות התחלקו אותם כ"ב רבבות מלאכים, ובפשטות נראה שהיו כ"ב קבוצות של מלאכים, ובכל קבוצה רבבה של מלאכים, ומכאן שלמספר כ"ב ישנה משמעות מיוחדת. א"כ, מהי המשמעות? והאם בני ישראל גם הם התחלקו לכ"ב קבוצות?

בריאת העולם ע"י כ"ב האותיות

ונראה לומר שהמספר כ"ב קשור למספר האותיות שהוא גם כן - כ"ב. ומספר זה מראה על שלימות ואחדות, בהיותם אבני היסוד של לשון הקודש שבהם נכתבה התורה, ובהם ה' ברא את העולם. וכמו שמובא בספר 'אור תורה' לר' דוב בער ממזריטש' לפרשת 'בראשית' : "בראשית ברא את" - גם תיבת 'א"ת' הם כ"ב אתון דאורייתא מא' עד ת' שנברא בהם העולם". משמע, שבתחילה ברא אלוקים את כ"ב האותיות, מהאות א' עד האות ת', ואח"כ ברא על ידם את העולם כולו. ונראה, שהמילה 'את' לא רק שמרמזת על האותיות מא' עד ת', אלא שגם השם העצמי של כל אחת מהאותיות שנקראת - 'את', נקראת כך, כי האותיות הן מ-א' עד ת'.

וכך כתוב ב'ספר יצירה' פרק ב' : "עשרים ושתים אותיות יסוד ... עשרים ושתים אותיות חקקן וחצבן שקלן והמירן. א' עם כלן וצרפן וצר מן נפש כל היצור ונפש כל העתיד לצור ...". וכן מובא במס' 'ברכות' (נ"ה ע"א) : "אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ".

כ"ב קבוצות בעם ישראל

לכן נראה שיש עניין, שגם מספר הקבוצות של עם ישראל יהיה - כ"ב, ורק כך תהיה שלימות של עם ישראל, ותהיה שלימות של העולם, התורה וישראל, כמו שבא לידי ביטוי במילה 'בראשית' - יב - ראשית, בשביל - ראשית, שהעולם נברא בשביל התורה שנקראה 'ראשית', ובשביל ישראל שנקראה 'ראשית'. ונראה, שהקבוצות הם לא סתם חלוקה שרירותית בשביל להגיע למספר - כ"ב. אלא שלכל קבוצה היתה מהות שונה, וכל מהות נדרשת, בכדי שכל הקבוצות יחד יוכלו להפוך לעם אחד, שאם חסרה מהות אחת מהעם, אז העם לא יכול להיות שלם. ורק כך העם הופך לאחד, בבחינת : "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א', י"ז, כ"א), ויכול לזכות בתורה כנאמר : "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות י"ט, ב') - כאיש אחד בלב אחד.

ונראה שדבר זה רמוז בפסוק שלנו : "איש על דגלו - באתת", לרמזו שמספר הדגלים יהיה כמספר האותיות, כי כל דגל מבטא מהות של קבוצה מסוימת, ומקבילה למהות של אחת האותיות. ונוכל להיווכח שאכן עם ישראל, כאשר חנה מסביב לתורה, התחלק לכ"ב קבוצות. כי כאשר התורה מחלקת את עם ישראל לקבוצות שיחנו מסביב למשכן, כל שבט נחשב לקבוצה, ולא מתחלק לבנים ולמשפחות. אך בשבט לוי נמצא, שהוא מתחלק גם לבני לוי, וכל אחד מבני לוי מתחלק למשפחות, והתורה מתארת את סדר חנייתם.

בפרק ב' פסוקים ג' - כ"ט, מתואר סדר חנייתם של 12 השבטים, כאשר כל 3 שבטים חונים בצד אחר של המשכן. בפרק ג' מתוארת החלוקה לבני לוי : גרשון וקהת ומררי, וחלוקה נוספת למשפחות. 2 משפחות הגרשוני חונים בצד מערב. 4 משפחות הקהתי בצד דרום, ו-2 משפחות המררי בצד צפון, ובצד מזרח חונים משה ואהרן, ומכיוון שגם הם נזכרים בנפרד בשמותיהם, הרי שגם הם נחשבים כל אחד לקבוצה נפרדת. אם נצרף את כל הקבוצות המוזכרות נגיע בדיוק ל- כ"ב קבוצות, כפי שהיו המלאכים.

מעניין, שגם מספר כל הלויים היה - כ"ב אלפים : "כל פקודי הלויים ... מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף" (ג', ל"ט). ונראה, ששבט הלויים היה שלימות בפני עצמה, ולכן גם הם קשורים למספר כ"ב.

כ"ב - כ"ב קבוצות - כ"ב אלפים - כ"ב רבנות

באותיות ישנן כ"ב אותיות. בעם ישראל מצאנו כ"ב קבוצות. ובכדי שתשרה שכינה בישראל צריך שיהיו כ"ב אלפים. לעומת זאת, במלאכים מצאנו את המספר - כ"ב רבנות. ויש להבין את היחס בין המספרים.

ונראה, שצריך שתהייה - כ"ב קבוצות, אך כמה יהיו בכל קבוצה, הדבר תלוי במהותן של הגורמים המהווים את הקבוצה. באותיות ישנן כ"ב אותיות, כי בכל אות יש את היכולת להצטרף לאחרות וליצור קבוצת אותיות בעלת משמעות, כפי שהבאנו לעיל מספר 'יצירה': "חקקן וחצבן שקלן והמירן. אי עם כלן וצרפן".

בעם ישראל ראינו שישנן כ"ב קבוצות מסביב למשכן, אך המספר צריך להיות בתוך כל קבוצה משתנה לפי דרגתם. בשאר השבטים צריך שבט שלם בכדי שיחשב לקבוצה אחת, אך שבט לוי שהוא בדרגה רוחנית יותר, כל משפחה נחשבת לקבוצה. ואילו משה ואהרן שהיו בדרגה הגבוהה ביותר, כל אחד מהם בלבד נחשב לקבוצה.

וכאשר מדברים על יחידים מעם ישראל, צריך שבכל קבוצה יהיו אלף אנשים, וביחד כ"ב אלפים, בכדי שתשרה שכינה עליהם. וביחס למלאכים אנו מוצאים כ"ב רבנות. ויתכן שדרגת המלאכים פחותה מהדרגה של ישראל, ולכן לא מספיק שבכל קבוצה יהיו אלף, אלא צריך עשרת אלפים בכל קבוצה. אם כי, יש שגורסים גם לגבי המלאכים - כ"ב אלפים.

וראים שהמספר - כ"ב הוא מספר בסיסי של שלימות, אך בפועל צריך שיהיו בעם ישראל - כ"ב אלפים כדי להגיע לשלימות. וניתן להסביר זאת, שהשלימות של כל יחיד הוא בהיותו מוכפל באֶלֶף. ואומר 'אור החיים' הקדוש, שהאות הראשונה 'אֶלֶף' נקראת כך, כי באה גם לרמז על המספר 'אֶלֶף'. ונראה למצוא רמז בפסוק: "האלף לך שלמה" (שיר השירים ח', י"ב) לרמזו שכל דבר כפול אלף הוא השלימות. ונראה, שבכל יחיד יש בו בכח את העוצמה של אלף, ואם יוציאה אל הפועל יגיע לשלימות. לכן, לפעמים מספיק שיהיו כ"ב בלבד, ולפעמים צריך כ"ב קבוצות, ולפעמים כ"ב אלפים או אולי אפילו כ"ב רבנות, ותלוי במידת השלימות של אותם יחידים.

"אחד מאלף מצאתי" (קהלת ז', כ"ח)

היחס בין אחד לאלף בא לידי ביטוי במספר מקומות, וגם במדרש 'קהלת רבה' (פרשה ז' פסקה מ'): "אדם אחד מאלף מצאתי, בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצאין מהן ק' למשנה, יוצאין מהן עשרה לתלמוד, יוצא מהם אחד להוראה. הה"ד אדם אחד מאלף מצאתי". ואפשר להסביר, שמכל אלף אנשים רק אחד מתאים להיות מורה הוראה, וזאת יודעים על פי הנוהג שבעולם: "בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא". אך אולי במילים: "נכנסין למקרא" רוצה לומר, שבשביל שיצא אחד להוראה, צריך שיכנסו אלף ללמוד מקרא, ורק כך יצא לבסוף אחד להוראה. כי אמנם לכל אחד יש בתוכו את הכח של האלף. אך בכדי לממש את הפוטנציאל הגלום בו, צריך שיכנסו אלף למקרא, ומי שיזכה לשאוב מכוחם של האחרים, הוא זה שיגיע לשלימותו ויגיע להוראה. ולכן: "אחד מאלף", אין הכוונה אחד מתוך האלף, אלא האחד מצליח להוציא לפועל את כוחו ע"י שלומד מכל האלף.

על כמה אנשים השכינה שורה - לגבי מספר האנשים שצריך להיות בכדי שתשרה שכינה, אנו מוצאים במקורות מספרים שונים. מהפסוק: "רבבות אלפי ישראל" למדנו שאין השכינה שורה על פחות מכ"ב אלפים. במס' 'ברכות' (ו' ע"א) מובא שעשרה שמתפללין שכינה עמם, ואף שלשה שיושבים בדין שכינה עמם, וכן אם שניים שיושבים ועוסקים בתורה, ואפילו אם אחד שעוסק בתורה. וצריך להבין את מהות ההבדל בין המספרים השונים הללו. 'אור החיים' הקדוש מסביר, שישנן דרגות שונות של השראת שכינה, ואכן בכל המספרים הנקובים ישנה השראת שכינה, אך בכל מספר מדובר על דרגה שונה.

ואולי אפשר גם לומר, שהמספר כ"ב אלפים מהווה תנאי בסיסי והכרחי לאפשרות השראת השכינה בישראל במקרים השונים. אם יהיה המספר הזה, אז השכינה יכולה לשרת על עשרה ואף על פחות, אך אם לא יהיה המספר הזה, אז גם אם עשרה יתפללו או יעסקו בתורה, לא תחול עליהם השכינה.

אלף - רבבה - בהרבה פסוקים בתורה מופיע המספר - אלף, לפעמים מופיע הביטוי - רבבה, ולפעמים מופיעים שני הביטויים הללו באותו פסוק, ויש לעיין מתי הפסוק משתמש במספר אלף ומתי במספר רבבה.

על הפסוק: "והם רבבות אפרים, והם אלפי מנשה" (דברים ל"ג, י"ז), אומר בעל 'משך חכמה', שהמספר 'אלף' מבטא יכולת עפ"י הטבע, והמספר 'רבבה' מבטא יכולת בצורה ניסית. כח מנשה היה עפ"י הטבע, וכוחו של אפרים היה מעל הטבע. ועל פי זה גם מסביר את הפסוק: "יפול מצדך אלף, ורבבה מימנך" (תהלים צ"א, ז'), כאשר צד שמאל מבטא את הטבע, וצד ימין מבטא כח שמעל הטבע.

פירושי פסוקים נוספים

א. "ויסוף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דבר לכם" (דברים א', י"א). מובא בפירוש רש"י: "ויסוף עליכם ככם אלף פעמים - מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם? אלא אמרו לו - משה אתה נותן קצבה לברכותינו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם - "אשר אם יוכל איש למנות וגו'" אמר להם - זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם". כלומר, משה מברך אותם שה' יוסיף עליהם אלף פעמים, אבל למה מתייחסת ברכה זו? 'רבנו בחיני' מסביר שהכוונה למספר בני ישראל: "אמר להם משה ברכה זו קצובה משלי, שתהיו אלף פעמים ששים ריבוא, אבל הקב"ה יברך אתכם כאשר דיבר לכם והיה זרעך כעפר הארץ (בראשית כ"ח, י"ד)".

ונראה להוסיף ולדייק במילה "ככם", לפי שאמרנו לעיל, שבכל אדם יש את האפשרות לגדול פי אלף, וזו היתה ברכתו של משה - שכל אחד מישראל כפי מעלתו עכשיו, וזו כוונת המילה "ככם", תתווסף בו מעלה פי אלף ממה שהוא עכשיו.

ב. "ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו" (בראשית כ"ד, ס'). מה מהות הברכה שברכו אותה שתהיה לאלפי רבבה? 'רד"ק': "לאלפי רבבה - אלפים שיגיעו לרבבה שהוא עשרת אלפים ויותר, אלא שרבבה הוא החשבון גדול". 'רשב"ם': "את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך - ממך יצאו אותם הבנים שנאמר בהם בשעת עקידה ויירש זרעך את שער אויביו".

ונראה להוסיף, שהביטוי 'אלפי רבבה' מבטא את המספר - י"ב אלפים (אלפי = ב' אלפים, רבבה = עשרת אלפים, וביחד י"ב אלפים). ומכיוון שידעו שצריכים להיות בעם ישראל י"ב שבטים, וכל אחד מהם בשלימותו שווה לאלף, לכן בירכו אותה שתזכה, וממנה יצאו אותם י"ב שבטים שהם 'אלפי רבבה'.

הַיְעוֹרִים מִתְקַיִּימִים צְבִית הַכִּנְסַת הַנִּיכֵי הַיְסֻבּוֹת - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11:00 - שיעור בגמרא מסכת שבת. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפריטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכחובת - Ingber@bezeqint.net